
IN MEMORIAM

In memoriam profesorici dr. Cvetki Hedžet Tóth (1948–2020)

Prof. dr. Cvetka Hedžet Tóth¹

*Noben človek ni OTOK, povsem sam zase;
vsak človek je kos CELINE, del kopne zemlje;
če MORJE odpravi grudo prsti, je EVROPE manj,*

¹ Hladnikm. (2020). Cvetka Tóth [fotografija]. Wikimedia Commons.
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cvetka_T%C3%B3th_03.jpg#/media/File:Cvetka_T%C3%B3th_03.jpg. CC BY-SA 4.0

*prav tako, kakor da je bil RTIČ,
prav tako, kakor da je bilo posestvo tvojih prijateljev ali tvoje lastno;
ob smrti vsakega človeka je mene manj, kajti vključen sem v ČLOVEŠTVO.
In zato nikdar ne pošiljaj vpraševat, komu zvoni, zvoni tebi.*

(Angleški pesnik iz 16. stoletja John Donne.)

Lansko leto 14. decembra me je zjutraj poklical po telefonu župan Svetega Jurija ob Ščavnici gospod Anton Slana in mi sporočil, da je umrla profesorica Cvetka. Ko pa je omenil njen priimek, se mi je zdelo nemogoče. Še štirinajst dni pred tem sva se več kot uro pogovarjala po telefonu in premlela dogajanje na političnem in kulturnem področju. S profesorico Cvetko Hedžet Tóth me je vezalo prijateljstvo še iz let, ko sem bil član uredniškega odbora revije Znamenje, bolj pa sva sodelovanje poglobila kasneje, ko sem postal njen urednik. Bila je stalna članica uredniškega odbora in leto za letom v vsaki od števil sodelovala s svojimi razpravami, včasih tudi z več. Zavzeto je iskala tudi nove sodelavce in kar nekaj njenih doktorantov je takrat objavljalo v naši reviji.

* * *

Cvetka Hedžet Tóth je bila duhovna aristokratinja, ki je s prvinskim erosom »ljubezni do modrosti« zajemala iz globokega studenca filozofske misli in tudi področij, ki se je dotikajo. Njena poklicna kolegica filozofinja Marija Švajncer je v recenziji njene zadnje zajetne knjige *Demaskirajoče tendence* o njej zapisala, da je »ena vodilnih in nadvse ustvarjalnih slovenskih filozofin«, ki se pogloblja »v interdisciplinarno usmerjene teoretike frankfurtske šole, nekatere vidne teologe in pisatelje« in ob njih »oblikuje in razvija lastni filozofski sistem, v katerem ima največjo veljavo etika«, ki ji »postavlja zanesljive temelje in pri tem poudarja pomen skupnosti, solidarnosti, poštenosti, enakopravnosti, svobode in zvestobe sami sebi.« O njeni kritično naravnani filozofski misli pa, da »ohranja vrednote revolucionarne tradicije in narodnoosvobodilnega boja, uveljavlja antropologijo upornišva ter se naravnost razglaša za prepričano in nepremakljivo levičarko in ateistko. Kritična je do deviacij v preteklosti, od holokavsta do vsakršnega nasilja, zastavlja si vprašanja, zakaj je propadel socializem in kakšno družbo bi si želeli v prihodnosti. Ker se porajajo nove meje in pregrade ter je očitna pretirana politizacija, spodbuja k svetovljanskemu pogledu in realizmu. Zaveda se, kakšno moč imajo fundamentalizmi, vse svetovne religije se po njenem mnenju namreč gibljejo med toleranco in nasiljem.«² V njenem raziskovalnem delu izstopajo

² Marija Švajncer, *Cvetka Hedžet Tóth: Demaskirajoče tendence*, str. 340. (Objavljeno: <https://search.proquest.com>)

znana filozofska imena Arthur Schopenhauer, Theodor W. Adorno, Georg Simmel, Hermann Cohen, György Lukács, Ernst Bloch, Richard Rorty, Jürgen Habermas, Peter Sloterdijk, filozofi in teologi Paul Tilich, Albert Schweitzer in pravkar umrli oče svetovnega etosa teolog Hans Küng ter naši Primož Trubar, Edvard Kocbek, škof Vekoslav Grmič in teoretičarki filozofinji Hannah Arendt in Simone Weil.

Za velikimi filozofskimi, etičnimi in družbeno-političnimi temami, ki jih je odpirala v svojih številnih delih ob študiju velikih imen filozofije, potem predavanjih doma in v tujini, mentorstvih in znanstvenem raziskovalnem delu, pa je skritih toliko prečutih noči in odrekanj, da bodo nadaljnji podatki iz njenega življenja in bogatega ustvarjalnega opusa izzveneli le za suhoparno naštevanje letnic.

Univerzitetna profesorica Cvetka Hedžet Tóth se je rodila v Murski Soboti 28. oktobra leta 1948. Odraščala je v Razkrižju pri Ljutomeru. Diplomirala je leta 1972 na Filozofski fakulteti v Ljubljani (A-predmet Filozofija in B-predmet Sociologija). Magisterij iz filozofije je opravila leta 1975 in leta 1987 uspešno zagovarjala doktorsko disertacijo na temo Lukácsevo pojmovanje dialektike. Že naslednje leto je bila izvoljena v naziv docentka za predmet Ontologija in gnoseologija, leta 1994 v izredno profesorico za ontologijo, metafiziko in gnoseologijo, leta 1999 pa v naziv redne profesorice za ontologijo in metafiziko. V tem času je opravljala več upravnih funkcij: med njimi je bila tudi predstojnica katedre za sistematsko filozofijo.

Področja njenega širšega znanstvenoraziskovalnega in predavateljskega delovanja so bila povezana z ontologijo, metafiziko, etiko in aksiologijo. Predavala je na Hebrew University v Izraelu, Univerzi na Dunaju v Avstriji, na univerzama v Regensburgu in Münchenu v Nemčiji in z vsemi temi tudi strokovno sodelovala. Bila je kodirektorica mednarodne konference Marxist and Phenomenological Approaches to literature and Culture, Dubrovnik, Inter-university Centre of Postgraduate Studies, en mandat pa tudi podpredsednica Društva visokošolskih profesorjev Univerze v Ljubljani in članica uredništev in izdajateljskih svetov revij *Anthropos*, 2000, *Znamenje*, *Borec* in *Stati* inu obstati ter drugih.

Njena bibliografija obsega 913 knjižnih enot in naslednje knjižne izdaje:

- *Spontanost in avtonomnost mišljenja*, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana 1994, 254 strani.
- *Metafizika čutnosti*, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana 1998, 269 strani.
- *Med metafiziko in etiko*, Pomurska založba – Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Murska Sobota – Ljubljana 2002, 207 strani.
- *Hermenevtika metafizike*, Društvo 2000, Ljubljana 2008, 207 strani.
- *Dialektika refleksijskega zagona*, Društvo 2000, Ljubljana 2015, 274 strani.

- *Materialistično-idealistična zarezka*, Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana 2015, 244 strani.
- *Demaskirajoče tendence*, Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana 2018, 442 strani.

* * *

V najinem zadnjem pogovoru mi je ponovno s ponosom omenila svoja prizadevanja za izdajo spominov na revolucionarno leto 1968, ki so bili zanjo več kot samo spomin na neko daljne dogajanje izpred petdesetih let. Zapis je začela zelo nostalgичno: »Z otožnostjo se lotevam teme, ki je ponotranjeni del mene in mojega študentovstva.«³ K tej temi se je že leta pred tem vračala v številnih razpravah, v katerih je obujala spomine na leta od 1968 do 1971, ki niso bila zanjo prelomna samo v času njenega študija, ampak so odločilno zaznamovala tudi njeno nadaljnjo življenjsko pot univerzitetne profesorice filozofije na Oddelku za filozofijo Filozofske fakultete v Ljubljani in družbeno-politične aktivistke: »Nekaj zelo romantičnega je spremljalo mojo pot na univerzo in moja generacija 68 je s svojim jurišem na nebo doživljala nepozabno in enkratno potrebo po pravičnosti in čutu za poštenost.«⁴ Potrebo po pravičnosti in čutu za poštenost so v mladi vedoželjni študentki s poslušom za družbena, socialna in filozofska vprašanja spodbudili številni premiki v tedanji družbi, ki so svoj vrhunec dosegli v študentskih nemirih: »Spominjam se, da je čas, ko sem začela študirati na Filozofski fakulteti, bil čas, ko so ameriška letala vsak dan bombardirala Severni Vietnam, in v kakšnem prijetnem študentskem lokalu smo ob toplih zgodnjepoletnih večerih s pestmi polnimi gneva tolkli po mizah in vpili: 'Ho, Ho, Ho Ši Minh'. Še pred tem je nekega dne prišla do mene novica, da je v Kolumbiji v boju za svoje ideale – boril se je skupaj s komunisti – februarja 1966 padel duhovnik – Camilo Torres, ki je v eni od svojih poslanic – ta me je še posebej pretresla – izjavil: 'dejal sem, da kot Kolumbijec, kot sociolog, kot kristjan in duhovnik ne morem biti antikomunist. Kot Kolumbijec nisem antikomunist, kajti antikomunizem preganja moje tovariše v deželi, ki protestirajo, pa naj so komunisti ali ne, in katerih večidel so reveži.' Kmalu zatem v nedeljo, 8. oktobra 1967, pa je bil ubit še legendarni Che Guevara. V letu 1968 sem s češkimi kolegi doživljala evforijo njihove t. i. 'češke pomladi' in v Pragi smo vpili: 'Naše morje – vaše morje.' Potem pa nadaljuje: »Bil je trenutek, ko je izgledalo, da ima evrokomunizem – čisto nasprotje boljševizmu kot vzhodnemu totalitarizmu – lepe možnosti,

³ Spomini na leto 1968: človek je mnogo več kot samo privesek ekonomije, str. 97 (Objavljeno: <https://e-knjige.ff.uni-lj.si>).

⁴ O dialogu kot človeškosti, *Znamenje* 3–4, 2003, str. 32.

da uspe. Ideja organizirane solidarnosti, predvsem pa možnost za doseg tega, nas je prevzela tako, da smo govorili o socializmu kot o svetovnem procesu. V poletu moje in vaše mladosti tj. generacije 68 smo sanjali o univerzalni človeškosti, o domovanju v svetu, verjeli smo, da je to, da bi vsepovsod v svetu bivali kot doma, možno v tem tako zelo kratkem življenju, ki nam je dano živeti med rojstvom in smrtjo.«⁵

Cvetka Hedžet Tóth za svojo generacijo ugotavlja, da je živela v najbolj spolitiziranem času in tudi sama »verjela v vseobsegajočo moč politike«,⁶ ki jo je razumela kot »sinonim za etizacijo«, ne pa »kot cilj« in prav tako »ne kot boj za oblast, ampak kot sredstvo«, ki je »primerno za etizacijo.« To svojo misel potem utemelji, ko pravi, da je najvišja vrednota politike »pravičnost« in negovanje prijateljstva, ki ju razume kot tisti vrednoti in ideala, ki omogočata, »da je politika lahko sredstvo, da se ljudje v tem kratkem življenju, ki ga živimo med rojstvom in smrtjo, počutimo kot doma.«⁷ Ali kot je verjela njena generacija, da bo lahko ustvarila svet, »v katerem ni nebes in pekla pod nami, le modro nebo nad nami, tudi ne držav in prav ničesar, za kar bi se pobijali in za kar bi morali umreti. V svetu brez religij in cerkva bi živeli v miru /.../ to bi bil svet brez trpljenja, lakote, kot en sam bratski svet, v katerem ni pohlepa, zavisti in tudi ne zasebne lastnine in vsi ljudje bi si med seboj vse pravično delili in v tem svetu bi prav vsak človek bival varno, imel varen dom.«⁸ To, kar se je takrat razglašalo za socializem na Vzhodu, ni bil njihov ideal socializma kot oblike »organizirane solidarnosti«, ki bi zanjo veljalo, da je »samo druga plat pravičnosti.«⁹ Zato je bil njihov upor usmerjen v prizadevanje za takšen socializem, ki bi lahko bil »edina in dejanska alternativa kapitalizmu«,¹⁰ ki se je razglašal za edinega varuha univerzalnih človekovih pravic, svobode in pravic. Z obžalovanjem kasneje ugotavlja, kako so to bile samo sanje neke generacije, ki se nekaj desetletij kasneje ni znašla »onkraj dveh totalitarizmov, vzhodnega in zahodnega«, ampak prebudila v neoliberalizmu, ki ga metaforično imenuje »kobiličarski kapitalizem.«¹¹ Ta je nekoč trdno postavljene socialno-solidarnostne kategorije postavil povsem na ekonomske temelje, prizanesel ni niti področjema kulture in etike, in vse »utopil

⁵ O dialogu kot človeškosti, *Znamenje* 3–4, 2003, str. 31–32.

⁶ Spomini na leto 1968: človek je mnogo več kot samo privesek ekonomije, str. 98.

⁷ M. Šelek, Človeštvo je podivjalo, *Zarja*, 1. avgust 2016 (Objavljeno: <https://revijazarja.si>). O tem glej tudi Spomini na leto 1968: človek je mnogo več kot samo privesek ekonomije, str. 103.

⁸ Prav tam, str. 98.

⁹ C. Hedžet Tóth, Koliko morale prenese bogastvo, str. 335 (Objavljeno: <https://www2.arnes.si>).

¹⁰ Prav tam, str. 104.

¹¹ Prav tam, str. 97.

v 'ledeno mrzli vodi egoističnega računarstva'.¹² V njem je človek postal le še sredstvo za vse večje bogatenje peščice bogatih, ki jih motivira pohlep po denarju. Kant ga enači s častihlepjem in oblastiželjnostjo,¹³ kar so razkrile tudi politične spremembe v vzhodni Evropi po letu 1990. Lastninjenje se je s pojavljanjem tajkunov kmalu izkazalo za prefinjeno obliko kraje družbenega premoženja, malikovanje svobodnega trga in poudarjanje, da je smisel politične svobode v služenju denarja,¹⁴ večino pa potisnilo med lumpenproletarce. Zato se beg iz preteklega komunizma v neoliberalizem ni izkazal za rešitev,¹⁵ na kar opozarja tudi znani filozof Sloterdijk, ki ogorčen ugotavlja, kako so postale po tem prebegu »nekdanje socialistične države leglo najbolj nesramnega in prevarantskega kapitalizma«, ki se je razkril kot »nekakšna čudna odlika 'avanture postkomunistične duše'«. ¹⁶ Z njim je postalo žal po letu 1990 solidarno tudi »salonsko in medijsko levičarstvo«. Z obžalovanjem ugotavlja, kako uporniškega duha generacije 68 – po Marxu – za spreminjanje sveta in razmer v njem, ni zaznati tudi pri novi »kulturni levici«, in kako se je »ideja organizirane solidarnosti /.../ po letu 1989 povsem sesula«. ¹⁷ Prizna pa svoji generaciji: iz vseh teh stranpoti se je naučila nečesa zelo pomembnega, da je moč obstoječe stanje neke družbe »razbrati z njenih obrobij oz. na njenih mejah« – danes s tistih mej –, na katerih se drenjajo prekarci, reveži, brezposelni in nemočni upokojenci – skratka avtsajderji. ¹⁸

* * *

O svoji generaciji 68 z zanosom pove: »Bili smo uporniki«, ¹⁹ in to iz potrebe po udejanjanju temeljnih vrednot »pravičnosti in občutka za poštenost«. ²⁰ In v tem smislu je ostala Cvetka Hedžet Tóth upornica zoper krivične politične, ekonomske in socialne razmere, saj je pretežni del raziskovanja posvetila utemeljevanju pomembnosti etaizacije globaliziranega sveta, opozarjanja na nujnost življenja iz temeljnih načel svetovnega etosa ²¹ in končno na potrebo po samoohranitveno naravnani etiki, ki kliče k udejanjanju moralnega imperativa: »pusti življenju živeti – in biti, da je, da biva, da še-je«, da bo ohranjeno

¹² Prav tam, str. 327.

¹³ Prav tam, str. 327.

¹⁴ Prav tam, str. 333.

¹⁵ Prav tam, str. 332.

¹⁶ Prav tam, str. 338.

¹⁷ *Hermenevtika metafizike*, str. 12.

¹⁸ Prav tam, str. 99.

¹⁹ Prav tam, str. 108.

²⁰ Prav tam, str. 108.

²¹ Obširneje je o projektu svetovni etos pisala v razpravi *Etika kot orientacijski čut – o projektu svetovnega etosa*, v: *Hermenevtika metafizike*, str. 265–313.

»to, kar ne more regenerirati, če je enkrat poškodovano in uničeno.«²² Zato je po tolikih razmislekih o etiki in svetovnem etosu lahko na koncu zapisala: »Verjamem, da je možna etika onkraj teizma in ateizma, kar pomeni, da je možna ena etika – univerzalna – ki nikdar ne zatira razlik in ravno zaradi svoje univerzalnosti nikogar ne izloča.«²³ In še njeno utemeljeno svarilo pred etiko, ki izhaja iz »tiranije dobrega, ki bi nekoga spet izločevala ali ga po znanih tragičnih, preteklih vzorcih celo getoizirala.«²⁴

* * *

In še nekaj zelo pomembnega je opazila pri generaciji 68: da je bila njena gonilna sila utopično upanje, ki ji nikoli ni dovoljevalo, da bi zašla v »bližino nevarnega gosta« nihilizma, kljub priseganju postutopične dobe, da so utopije mrtve. Da niso nikoli končale na smetišču zgodovine, jo je znova opogumil pogled z avtobusa na grafit: »Na pragu nove revolucije /.../ na ruševinah kapitalizma bomo zgradili pravičnejši svet.«²⁵ Njegovo sporočilo zanjo ni bila obsojanja vredna packarija, nad katero so se verjetno zgražali številni »liberalni kapitalisti«, ki so se peljali mimo, ampak sporočilo z globokim etičnim nabojem in izzivom, da »očitno ti za nami – vsaj nekateri – niso otopeli za trpljenje, solidarnost, socialno pravičnost.«²⁶

* * *

Ljubezen do modrosti jo je vodila skupaj z njenimi izbranci filozofi, teologi in številnimi razumniki in umetniki »onkraj teizma in ateizma« k tistemu motrenju resnice, ki ga je usmerjal njen v humanizem naravnan »orientacijski čut«, ki se je manifestiral v prizadevanjih, da bi se uveljavile temeljne vrednote, ki izhajajo iz povezovalne »dejavne resnice«, to je etične resnice, ki ne razdvaja ljudi različnih prepričanj in svetovnih nazorov, ampak jih združuje v skupnih prizadevanjih za socialno pravičnost, solidarnost, toleranco, strpnost in človekovo dostojanstvo. Prav v odgovornosti za drugega je prepoznavala enega temeljnih človekovih etičnih imperativov njegovega delovanja, v resnico-ljubnosti pa temeljni imperativ njegove človečnosti. Ena njenih študentk je ob njeni smrti o njej zapisala prav to: »Kot njena študentka sem se večkrat imela priložnost prepričati na lastne oči, da je tudi v vsakdanjem življenju delovala po vzoru solidarnosti do sočloveka, za katero se je zavzemala v svojih predavanjih.

²² *Hermenevtika metafizike*, str. 35.

²³ »Upanje in hrepenenje duha, ki ne pozna meja«, *Znamenje* 1–2, 2005, str. 11.

²⁴ Prav tam, str. 11.

²⁵ O dialogu kot človeškosti, *Znamenje* 3–4, 2003, str. 33.

²⁶ Prav tam, str. 33–34.

To lahko potrdi mnogo njenih nekdanjih študentov, ki jim je pomagala pri reševanju tako eksistenčnih kot eksistencialnih kriz.«²⁷ V tem smislu je tudi govorila na shodih delavcev, da ljudje na svetu nismo za to, »da ga merimo s kapitalom in dobičkom«, ampak smo »bistveno več in mnogo več kot le privešek ekonomije.« Kajti najgloblji smisel našega življenja je v tem, »da v svetu ustvarjamo mir, skratka, da ga mirimo, ne pa, da ga merimo v milijonih dobička in kapitala«. In končno: »Ni miru in ga ne bo brez socialnega miru.«²⁸

* * *

Nikoli pa si profesorica Cvetka Hedžet Tóth ni zatiskala oči pred temami, ki ne bi smele nikogar pustiti neprizadetega. Ena od njih je tudi metafizika zla, ki ga je povezala s fenomenom koncentracijskega taborišča Auschwitz. S Theodorjem Adornom, Hansom Jonasom ter teologi Dorotheejo Sölle, Johannom Baptistom Metzom in Jürgenom Moltmannom si zastavlja vprašanje, koliko sta filozofija in teologija zaznamovani s holokavstom. Z Adornom ga je razumela kot imperativ, ki kliče k novi obliki preživetja in novi možnosti za metafiziko, v tem ji je pritrdil tudi začetnik nemške politične teologije Metz, ko je omenil, da bo zaradi njega potrebna tudi revizija teologije. S tem pa tudi na vprašanje, kako se soočiti s preteklostjo in zbrati dovolj poguma za upor proti vsakršni obliki propagande, še posebej politični. Kajti poravnava s preteklostjo, ki se dogaja na ravni propagande, omogoča, da se lahko ponovi to, kar se nikoli ne bi smelo zgoditi.²⁹

O njenem vpraševanju o metafiziki zla in dialektiki nemorale v novejši zgodovini pravi Andrej Leskovic: »Za Adornom sprašuje, 'kako se soočiti z bolečino Auschwitz, zaradi česar je ranjena tudi človečnost in /.../ je bila med drugim posamezniku kratena pravica do individualne smrti.'« Potem pa, kako ugotavlja, »da je bila iz velikega dela sodobne filozofije izgnana ideja nesmrtnosti, 'kot da bi holokavst človeku jemal pravico, da je bitje transcendence, in reducirjal njegove doživljanje na čas brez konca v *nič* – in ne kot čas brez konca v *večnost*' /.../ ter z Adornom in Jonasom odločno vztraja pri tej ideji, ki je ni več mogoče misliti ob tradicionalnih metafizičnih predpostavkah in tudi ni več združljiva z ateizmom.«³⁰

²⁷ T. Tihelj, V spomin: dr. Cvetka Hedžet Tóth (1948–2020) (Objavljeno: <https://std-drustvo.si>).

²⁸ Koliko morale prenese bogastvo, str. 341.

²⁹ Prim.: O sili protesta, v: *Demaskirajoče tendence*, str. 309–349.

³⁰ Metafizika, materializem, etika, utopija, str. 390 (Objavljeno: <https://w.w.w.hippocampus.si>).

* * *

Tudi v obratu od sesutega levičarstva k desničarskemu angažmaju, ki je bil izrazito medijsko podprt, ni zaznala, da bi se kakorkoli povečevala pometafizična orientacija.³¹ Vzrok je videla v napačnem izhodišču: resnice se ne išče, ampak se jo dela in pred nobeno resnico, tudi pometafizično, se ne kleči. Kakršnakoli že je in od koderkoli že prihaja, se prej o njej dvomi, kot pa se nanjo prisega in zaklinja. In če smo pred njo na kolenih kot njeni zaklinjevalci, izginja vsakršna iskrenost, ki naj bi bila ena najpomembnejših drž intelektualcev.³²

* * *

Ob 60-letnici mi je na koncu sestavka, ki je bil objavljen v reviji Znamenje, pripisala: »Omika od intelektualca zahteva, da je razgledan tudi na področju humanistike. Žal pa je v osnutkih študijskih reform vse bolj potisnjena na obrobje. Zato si s svojim delom prizadevam za nadaljnji razvoj filozofije, ki je trajni temelj humanistike, in drugače ne more biti. Brez solidne humanistike ni trdnega temelja za kulturo in kar je še toliko pomembneje, znotraj naroda, v katerem velja kultura za narodotvorno in še nadalje si bom prizadevala, da bi ta naša slovenska filozofija, ki skuša razmišljati 'onkraj teizma in ateizma', še naprej bila ustvarjalna in s svojim čutom za etiko uspešno vzgajala generacijo mladih, znanja željnih ljudi, ki niso več zasvojeni s politiko, kajti zanje je politika samo sredstvo, nikdar cilj. Ti ljudje sledijo njenemu pozivu, da je treba negovati ideal življenja kot domovanja, težnjo, da bi v vsakem kotičku sveta prebivali kot doma. Ta ideal zahteva še, da ohranimo vedrino in optimizem, ki hkrati neguje idejo nesmrtnosti, da gre za dožemanja časa brez konca v večnost in tako kot Ernst Bloch verjamemo, da so med nami tudi ateisti po volji Boga.« In takšna je bila tudi ateistka in socialistka Cvetka Hedžet Tóth, ki je do konca ostala zvesta svojim načelom, ki jih zapisala o svoji generaciji 68: »Politični zasvojenosti svoje mladosti zdaj, ko nismo več mladi, oporekamo samo z življenjem samim – in ta 'rana' Karl Marx, ki je ostala, nas opozarja, da je svet treba še vedno spreminjati, da bi vsepovsod v svetu bivali kot doma. Domovanje v svetu je bil naš ideal – in ni nam žal. Svoj nekdanji levičarski politizaciji priznavamo, da nam je pomagala izostriti čut za verodostojnost življenja in kakšnemu zdajšnjemu kritiku – ki s polnim gobcem demokracije vpije, da tu gre spet za komunizem – se samo še nasmejemo. Nihče od nas ne čuti potrebe odgovarjati tovrstnim 'demokratom' antitotalitarizma.«³³

³¹ Prav tam, str. 36.

³² Prim. *Hermenevtika metafizike*, str. 36.

³³ Prav tam, str. 363.

Nam pa je spoštovana profesorica Cvetka Hedžet Tóth zapustila bogato dediščino svojih misli, ki nas vedno znova silijo k razmisleku o našem bivanju in izzivajo, kako udejanjati svoje življenje tako, da bo svet postajal vse bolj naš dom, in se bodo v njem vsi počutili ne oziraje se na svojo raso, narodnost, vero in politično prepričanje kot doma.

Slava njenemu spominu!

Srečko Reher